

Г.В. Шпакова,

докт. екон.наук, професор
ORCID: 0000-0003-2124-0815

А.В. Шпаков,

докт. екон.наук, доцент
ORCID: 0000-0002-7498-4271,

Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ

СТРАТЕГІЇ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ВИМІРИ

У статті розглядається широкий спектр стратегій та підходів до відновлення України після війни. Висвітлюються історичні приклади програм повоєнного відновлення країн в ХХ сторіччі. Особлива увага приділена відновленню країн Європи в контексті використання їхнього досвіду, зокрема можливості застосування «плану Маршалла» для сучасної України. Розглянуто основні переваги та недоліки планів відновлення, умови їхнього застосування, результативність в економіко-часовому вимірі. В статті детально аналізується план відновлення України, запропонований Комітетом з питань економічного розвитку Верховної Ради. Враховуючи зміни, які відбулись на фронті, в структурі політичних еліт та економічних процесах в світі й Україні протягом року після оприлюднення плану, виокремлюються негативні тенденції, що деформують поточні та кінцеві результати. Детально розглядаються виклики, з якими стикається Україна, включаючи масштаби збитків, геополітичне положення та необхідність інноваційного технологічного розвитку. Автори пропонують комплексний підхід до відновлення, який включає реформування внутрішньої політики, інституційної структури та залучення міжнародної підтримки. Також акцентується увага на інтеграції України в європейські економічні структури, розглядаючи це як ключовий елемент для стабільного відновлення, висловлюються застереження щодо складнощів, з якими Україна може зіткнутися у процесі реалізації плану відновлення, включаючи економічні та політичні перешкоди. На початковому етапі має бути встановлена послідовність та пріоритетність основних заходів: розмінування величезних масивів землі, розчищення завалів, будівництво притулків, гуртожитків і шкіль, медичних закладів для надання базової медичної допомоги. Це умови швидкого старту відбудови.

Виокремлюються пріоритетні напрямки розвитку – «спеціалізація країни»: аграрний сектор та військово-промисловий комплекс. Стаття є внеском у дискусію про відновлення країни, тому що акцентує увагу на сучасних викликах та потенційних шляхах розвитку, адаптивності системи до зовнішніх та внутрішніх чинників впливу, ключових моментах різних кейсів плану відродження України у повоєнний період.

Ключові слова: *повоєнне відновлення, економічний розвиток, трансфер технологій, економічна безпека, безпека, план Маршалла, план Моргентау, European Recovery Program (ERP), інвестиції, довгострокова стійкість, конкурентоспроможність, стратегія, сталий розвиток, фінансування.*

Вступ. Зруйнована Європа 40-х років ХХ століття витратила декілька років після завершення другої світової війни на розробку і започаткування проекту економічного відновлення – так званий план Маршалла. Але мало хто згадує, що блискучому, як гадає більшість сучасних аналітиків, плану по залученню донорської допомоги постраждалим європейським країнам, передував провальний план міністра фінансів США Генрі Моргентау, який був запропонований ще до закінчення війни в 1944 році.

До чого таке історичне нагадування? Для запобігання помилок, для використання чужого досвіду, для мінімізації наслідків невдалих рішень, а останні, нажаль, завжди будуть. Питання в їхній ціні.

Аналіз досліджень і публікацій. Більшість аналітиків ще наведуть історичні та економічні паралелі з попередніми зусиллями щодо відновлення на Близькому Сході та в Південній Азії. Проте Україна – це зовсім інший сценарій. По-перше, хоча війна ще далека від завершення, масштаб і складність зусиль по відновленню України вже сьогодні оцінюються в понад 750 мільярдів доларів і цифра щодня зростає, що затьмарює бюджети відновлення Європи за планом Маршалла, а також відновлення Іраку та Афганістану разом узятих [1, 2, 3, 4]. Але, по-друге, географічна близькість України до Європи та Євразії, статус кандидата в Європейський Союз, висококваліфікована робоча сила і економіка, яка все ще функціонує та орієнтується на експорт, – все це збільшує ймовірність успіху, зміцнюючи ключового трансатлантичного союзника у протидії агресії росії в Європі [4].

Звертаючись до результативності планів з відновлення повоєнних країн, слід резюмувати наступний світовий досвід:

- південно-корейський досвід післявоєнного відновлення, де в економіку залучались зокрема кошти населення, можна не розглядати, оскільки в період максимального згуртування українців навколо спільної мети – Перемоги, на тлі незчисленних корупційних скандалів було вбито довіру до будь-якої влади. Водночас, у Кореї уряд вирощував великі «національні» корпорації, які були лідерами своїх галузей та мали серйозний вплив на уряд [5];

- після балканської війни 1990-х рр. в Хорватії від бойових дій постраждали переважно економічно слабкіші регіони. Країна не отримала великого зовнішнього фінансування, проте більшим шоком для економіки став саме колапс соціалістичного укладу як у самій Хорватії, так і у її тодішніх торговельних партнерів (країн колишніх СРСР та Югославії). Тому для цієї країни вирішальними для відновлення були економічна трансформація і реформи [6];

- план Моргентау, який ґрунтувався на політичній ідеї розділення й демілітаризації Німеччини шляхом ліквідації важкої промисловості та перетворення промислових районів в аграрні під управлінням міжнародних

організацій, не враховував якісної демографічної характеристики урбанізованого населення з гендерними аномаліями на дату закінчення другої світової війни. Перегляд плану був зумовлений зростаючими обсягами фінансової допомоги 1945-1947 рр.;

- план державного секретаря США Джорджа Маршала склав 13 млрд. доларів. Попри всю риторику щодо необхідності європейської приналежності плану Маршала (було проголошено принцип «*national ownership*») його ініціювала та спрямовувала країна-донор – США. План був чітко пов'язаний з інтересами американських виробників, товари яких уряд США закуповував для подальшого спрямування на європейські ринки. Це було важливо для повоєнної адаптації американської економіки, мотивувало американські компанії до участі в ERP (*European Recovery Program*). З результатів Другої світової війни вивчено можна сказати, що світ навчився рахувати гроші. Одним із негативних зауважень щодо плану Маршала було розширення державного сектору на протигагу приватному [2, 3, 4, 7].

Постановка задачі. Метою статті є виявлення проблемних питань при реалізації плану відновлення післявоєнної України, розробленого Комітетом з питань економічного розвитку в червні 2022р.

Основна частина. Правильним рішенням українського уряду є складання плану відновлення країни вже зараз в період військового стану, навіть до закінчення активних бойових дій. Доречним є поділ зусиль щодо відновлення на три етапи: надзвичайна допомога для задоволення невідкладних потреб; більш глибокі та широкі зусилля щодо відновлення постраждалої інфраструктури; та довгострокова стійкість для інтеграції України до європейських інститутів та одного разу стати членом Європейського Союзу [8]. На другий день після Перемоги суспільство повинно мати робочий план дій.

З цією метою 21.04.2022 р. Президент України підписав наказ про утворення Національної ради з відновлення України від наслідків війни [9]. В травні того ж року Комітету з питань економічного розвитку Верховної Ради був представлений концептуальний план відновлення. Документ в цілому не є публічним з об'єктивних причин, але основні його принципи були оприлюднені очільником Офісу Президента [10]. А вже на початку липня 2022 р. прем'єр-міністр України на конференції в Лугано презентував міжнародній політико-економічній спільноті документ на понад 2000 сторінок, що містить перелік можливих проєктів відновлення у різних галузях [1].

Основна візія відновлення України – це «Сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій». Принципи, на яких складено план, наступні:

1. повний доступ до ринків ЄС та Великої сімки;
2. отримання статусу кандидата, а потім повноправне членство в ЄС;
3. побудова економіки на принципах дерегуляції та лібералізації;
4. налагодження логістичних маршрутів в західному напрямку;
5. перехід від експорту сировини до переробки в тих галузях, які дають найбільшу експортну виручку;

6. розвиток вітчизняного військово-промислового комплексу;
7. самодостатність в енергетиці досягатиметься збільшенням видобування власного газу та розвитком атомної енергетики;
8. кліматична модернізація;
9. локалізація не менше 60%. У відновленні України будуть задіяні українські компанії та виробники.

Але слід уважно придивитись до реалістичності закладених принципів. Сьогодні, коли від часу розробки плану минуло понад 16 місяців, навіть пересічна людина, не посвячена в державну таємницю таку, як міжнародні відносини з країнами-партнерами і не тільки, помітить деяку «примарність» і не виправдану дитячу «наївність» вихідних умов.

Наприклад, за статистикою в більшості європейських країн-партнерів України за час війни уповільнились темпи економічного зростання. Це сталося внаслідок втрати величезного російського ринку через санкційну політику, збільшення соціальних видатків на біженців, фінансово-економічну та військову допомогу Україні. Після завершення війни уряди країн в першу чергу будуть прагнути надолужити час економічного зростання, тому максимально просуватимуть свої товари і послуги. І зайвий конкурент буде для них негативним фактором [11]. Вже сьогодні «лівий» популізм примушує самих відданих партнерів вводити обмеження проти українських товарів і послуг. «Довго бути милосердним – дорого!». Тому розраховувати на політику доступності, задекларовану в першому принципі, не варто, принаймні, не слід сприймати її як аксіому. Скоріше, це буде для українців теорема, яку доведеться кожен раз доводити.

Звідси випливають і проблеми з впровадженням другого пункту. Ознаки «антиконкурентної» політики вже сьогодні видно на кордонах з деякими країнами-сусідами, а також в заявах окремих політичних лідерів держав-членів ЄС. Цей шлях буде складним і розтягнутим в часі. На цій думці сходиться більшість українських та міжнародних аналітиків [4, 7].

Орієнтація на зростання економіки за рахунок дерегуляції та лібералізації насамперед має бути пов'язано з лібералізацією податкової системи з метою створення стимулів для підприємницької діяльності. Також має бути встановлено чіткі, прозорі та довготривалі правила гри – законодавчі та підзаконні акти, які дозволяють планувати діяльність в довгостроковій перспективі. А це вже питання судової реформи та роботи головного законодавчого органу країни – Верховної ради. Проте слід зазначити, що створення сприятливого середовища для розвитку середнього та мілкового бізнесу дозволить вирішити низку питань з локалізації витрат на території України (п.9). В іншому випадку – доля українських бізнес-компаній, спроможних надати послуги з відновлення країни буде малою, що спричинить появу на ринку фірм-резидентів, які поглинатимуть більшу частину інвестиційних капіталів.

Логістика для України завдяки географічному положенню за всі часи була пріоритетною складовою, яка наповнювала бюджет. AmCham Ukraine назвала пошкоджену чи зруйновану транспортну та логістичну інфраструктуру головним

питанням відновлення економіки України [4]. Дороги, морські порти, річкові транспортні вузли, великі аеропорти та високошвидкісна залізниця між Києвом, Львовом, Одесою та Харковом мають стати частиною довгострокових зусиль щодо відновлення. Щоб дати поштовх кампанії, слід розглянути можливість створення промислових парків із додатковим правовим захистом та базовою допоміжною інфраструктурою, запозичивши успішний досвід, наприклад, Туреччини. Але постає питання: в довоєнний період Україна була транзитною територією між рф та країнами Європи, Сходу та Півдня. В період тотальних санкцій, обмеження торгових зв'язків з країною-агресоркою товаропотоки значно впали і навряд чи відновляться. А враховуючи сумнівність відновлення дипломатичних відносин з рф, перспективи України як країни-транзитерки є тільки в межах сухопутного коридору Захід-Південь та морського шляху через Чорне море. Тому логістика має передбачати відновлення портової бази, яка знищується щоночі, та морського транспорту.

Стосовно політики переходу від експортно-сировиної економіки до економіки товарів і послуг, про яку протягом всього існування країни нам розповідали економісти і політики, теж є певний скептицизм. Для відновлення існуючих підприємств, більшість яких постраждала в тій чи іншій мірі, вже сьогодні потрібні великі кошти. Для успішного функціонування – потрібен людський висококваліфікований ресурс. Враховуючи невизначеність фізичного стану підприємств на момент закінчення війни (відсоток зруйнованих об'єктів впевнено зростає) та статистичні дані щодо відтоку людського капіталу з країни (понад 7 млн. населення, з яких 70% дорослих з вищою освітою) [12], перспектива швидкого запуску вітчизняних переробних підприємств, які б конкурували на світових ринках, теж примарна [13]. Виходів є декілька.

Розміщення на своїй території іноземних високотехнологічних виробництв зацікавить інвесторів у випадку дешевої робочої сили, стабільної законодавчої бази та прозорої фіскальної системи, а ще ліпше мінімального податкового навантаження. Про значні прибутки або розширення світових ринків, зокрема й за рахунок створення інноваційних товарів, потрібних Україні, можна забути. Можна піти шляхом створення власного виробництва із залученням інвестиційних коштів вітчизняного бізнесу, але тут знову є ризик скочування до системи олігархічного управління державою. Третій вихід – трансфер технологій з відповідними фінансовими зобов'язаннями та обмеженнями по прибутку [14].

Трансфер технологій тісно пов'язаний і з п. енергонезалежності та модернізації енергетичної та газодобувної галузі. Тут потрібні не значні, а колосальні кошти. Проте важливо, щоб вони були державні для забезпечення стратегічного контролю над ресурсами.

Джерелом фінансування плану мають стати репарації. Проте про них можна буде говорити лише після перемоги у війні і капітуляції рф, яка має погодитися компенсувати збитки. На конференції в Лозані був оприлюднений бюджет відновлення країни в 750 млрд. євро, частину з яких мають становити «заморожені» активи рф. Але на сьогодні відсутні процедури, пов'язані з можливістю їх отримання. Їх розробкою та впровадженням має займатись окремо

кожна країна, в якій розміщені активи. Для цього десь потрібні рішення судів, а десь – зміна національного законодавства. З часом активи можуть знецінитись або й зникнути (кошти на підтримання експлуатаційних властивостей країна-агресорка не виділяє, а утримання коштом майбутніх компенсаційних виплат з суми продажу – діло не вдячне). Тому розраховувати на репарації від росіян...

Виникає питання: що робити?

По-перше, план відновлення і пакет інвестиційних проєктів мають бути гнучкою системою, яка миттєво адаптується до реалій сьогодення. Запропоновані інвестиційні проєкти або просто напрямки-слоти мають бути підтверджені судовою реформою, нульовою толерантністю до корупції, законодавчою рівністю [15].

По-друге, відновлення окремого сектору економіки, окремого промислового об'єкта це не лише питання міцних стін і високих технологій. Кваліфікаційні кадри мають повертатись в країну. А це питання житла, кращого або такого ж, як в ЄС, соціально-побутова інфраструктура, безпека, освіта, медицина. Близько 35 % довоєнного населення України є переселенцями. Якщо державна політика не буде активно сприяти їх поверненню, це не відбудеться органічно в масштабах, необхідних для відновлення. А на початковому етапі має бути встановлена послідовність та пріоритетність основних заходів: розмінування величезних масивів землі, розчищення завалів, будівництво притулків, гуртожитків і шкіл, медичних закладів для надання базової медичної допомоги. Це умови швидкого старту відбудові.

По-третє, треба тверезо оцінювати можливості держави. Фінансова допомога по закінченні війни впаде, а боргові зобов'язання держави зростатимуть. Тому підняти всі галузі економіки відразу буде важко, інколи – неможливо, в деяких випадках – і не потрібно.

Висновки. Слід визначатись з пріоритетами, швидкий і успішний розвиток яких «втягне» Україну. Вже зараз слід обирати перспективні напрямки «спеціалізації» країни на світовому ринку. Тут очевидними є два пріоритети: аграрний сектор («їсти хочуть всі і кожного дня!») та військово-промисловий комплекс.

У сільському господарстві всесвітньо відомий чорнозем України дозволяє країні за рахунок експорту прогодувати вдсятеро більше власного населення. Перед сільського господарства припадало 11% довоєнного ВВП країни й 40% загального експорту [14]. Україна виробляє понад 30% світової соняшникової олії та є провідним експортером пшениці, ячменю, картоплі та кукурудзи. Через війну 10 млн. га було виведено з виробництва, більшість яких покрита мінами, встановленими російськими збройними силами. Міністерство сільського господарства США прогнозує, що тільки виробництво пшениці в Україні впаде на дві третини до 22 млн. т, і це посилюватиметься терором росії в Чорному морі [16].

Щоб відновити цей важливий сектор, потрібно буде докласти зусиль на десятиліття для розмінування сільськогосподарських земель, заміни сільськогосподарської техніки, елеваторів, складських приміщень та вантажних

автомобілів, а також оновлення автомобільних та річкових сполучень із морськими портами для подальшого експорту. Також потрібно реформувати (цифровізувати) законодавство в праві власності на землю та реєстрації землі [17].

Сьогодні жодна країна не має такого жакливого досвіду гібридної війни з ворогом, який переважає в сотні-тисячі разів по всім показникам. Цей досвід слід монетизувати.

На тлі обмеженої довіри до уряду, законодавчої, судової гілок влади, чиновницького апарату, враховуючи низьку ефективність підприємств державного сектору перед приватним, «традиціям» впливу олігархічного капіталу на рішення, які негативно позначаються на конкурентному середовищі, українському суспільству слід пам'ятати та слідувати основному принципу формування будь-якого плану відновлення України – можливості контролю на всіх етапах.

Список літератури:

1. Плани та «схеми». Чого має позбутись Україна, щоб відновитись? Available at: <http://surl.li/ntpqx>
2. Охріменко О., Попов Р. Повоєнна відбудова України: потенціал та стратегія перетворень. *Економіка та суспільство*, 2022. №45. <http://surl.li/ntprh>.
3. Писаренко Т.В., Куранда Т.К. та ін. Реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та отримані результати у 2021 р.: аналітична довідка. Київ : УкрІНТЕІ, 2022. 53 с.
4. Lally M.A. Ukraine Reconstruction: Priorities, Institutions, and the Private Sector. *American Foreign Service Association*. Available at: <http://surl.li/njxxr>.
5. Williams, Andrew J. (2005). «Reconstruction» before the Marshall Plan. *Review of International Studies* 31. №. 3: 541-558.
6. Tzifakis N. Post-Conflict Economic Reconstruction. *Encyclopedia Princetoniensis: The Princeton Encyclopedia of Self-Determination*. 2013/01/01. Available at: <http://surl.li/ntpgrj> (дата звернення 29.05.2023).
7. Жаліло Я. «План Маршалла» для України: хибні історичні аналогії та реальні потреби України. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 22.05.2023. Available at: <https://niss.gov.ua/tags/yaroslav-zhalilo>.
8. План відновлення України. Візія Відновлення України. <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення 29.05.2023).
9. Указ Президента України №266/2022. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни. 21.04.2022. Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>.
10. Уряд презентував план економічного відновлення України. Available at: <https://minfin.com.ua/ua/2022/05/02/84748292/>.
11. Беленкова О.Ю. Стратегія та механізми забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств на основі моделі сталого розвитку: монографія. Київ: Ліра-К, 2020. 512 с.

12. Подкаст «Відбудова» з Еллою Лібановою: скільки людей залишилось в Україні? Available at: <http://surl.li/ntpst>.

13. Шпакова Г. Напрямки визначення економічних збитків пошкоджених будівельних об'єктів на повоєнних територіях України. *Міжнародний науково-практичний форум «Енергоощадні машини і технології відновлення інфраструктури України», IV Міжнар. науково-практична конф. «Енергоощадні машини і технології»*, м. Київ, 2023. С.12.

14. Федосова О.В., Шпакова Г.В. Проблеми трансферу сучасних систем будівельних технологій. *Нові технології в будівництві*, 2010. №1. С. 52-57.

15. Coyne Christopher J. The Institutional Prerequisites for Post-Conflict Reconstruction. *The Review of Austrian Economics* 18, 2005, № 3-4: 325 p. <http://surl.li/ntpjtj> (дата звернення 29.05.2023).

16. Shpakova, H., Tytok, V., Biloshchytskyi, A., Ivanova, T., Shevchuk, O. Innovative communication technologies as a factor in the development of the post-war economy of Ukraine. *IEEE SIST 2023 IEEE International Conference on Smart Information Systems and Technologies*. Astana, Kazakhstan 4-6 May 2023. Available at: <http://surl.li/ntpztz>

17. Shpakova, H., Honcharenko, T., Savenko, V., Zinchenko, M. Smart Information System for Creating Digital Twins of Construction Project. *IEEE 2022 International Conference on Smart Information Systems and Technologies (SIST)*, 28-30.04.2022.

References:

1. Plany ta «skhemy». Choho maie pozbutys Ukraina, shchob vidnovytyts? Available at: <http://surl.li/ntpqx> (date of application 29.05.2023).

2. Okhrimenko, O., Popov, R. (2022). Povoienna vidbudova Ukrainy: potentsial ta stratehiia peretvoren. *Ekonomika ta suspilstvo*. №45. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-7> (date of application 29.05.2023).

3. Pysarenko, T.V., Kuranda, T.K. ta in. (2022). Realizatsiia priorytetnykh napriamiv rozvytku nauky i tekhniky ta otrymani rezultaty u 2021 r.: analitychna dovidka. Kyiv : UkrINTEI.

4. Lally, M.A. Ukraine Reconstruction: Priorities, Institutions, and the Private Sector (2022). *American Foreign Service Association*. Available at: <http://surl.li/njxxr> (date of application 29.05.2023).

5. Williams, Andrew J. (2005). «Reconstruction» before the Marshall Plan. *Review of International Studies* 31. №. 3. Pp. 541-558.

6. Tzifakis, N. Post-Conflict Economic Reconstruction. *Encyclopedia Princetoniensis: The Princeton Encyclopedia of Self-Determination*. 2013/01/01. Available at: <http://surl.li/ntprij> (date of application 29.05.2023).

7. Zhalilo, Ya. «Plan Marshalla» dlia Ukrainy: khybni istorychni analohii ta realni potreby Ukrainy. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. 22.05.2023. Available at: <https://niss.gov.ua/tags/yaroslav-zhalilo> (date of application 29.05.2023).

8. Plan vidnovlennia Ukrainy. Viziiia Vidnovlennia Ukrainy. <https://recovery.gov.ua/> (date of application 29.05.2023).

9. Ukaz Prezidenta Ukrainy №266/2022. Pytannia Natsionalnoi rady z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv viiny. 21.04.2022. Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> (date of application 29.05.2023).
10. Uriad prezentuvav plan ekonomichnoho vidnovlennia Ukrainy. Available at: <https://minfin.com.ua/ua/2022/05/02/84748292/> (date of application 29.05.2023).
11. Bieliukova, O.Iu. (2020). Stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia konkurentospromozhnosti budivelnnykh pidpriemstv na osnovi modeli staloho rozvytku: monohrafiia. Kyiv: Lira-K.
12. Podkast «Vidbudova» z Elloiu Libanovoiu: skilky liudei zalyshylos v Ukraini? Available at: <http://surl.li/ntpst> (date of application 29.05.2023).
13. Shpakova, H. (2023). Napriamky vyznachennia ekonomichnykh zbytkiv poskodzhenykh budivelnnykh ob'ektiv na povoiennykh terytoriiakh Ukrainy. Mizhnarodnyi naukovo-praktychnyi forum «Enerhooshchadni mashyny i tekhnolohii vidnovlennia infrastruktury Ukrainy», IV Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Enerhooshchadni mashyny i tekhnolohii», m. Kyiv. P.12.
14. Fedosova, O.V., Shpakova, H.V. (2010). Problemy transferu suchasnykh system budivelnnykh tekhnolohii. *Novi tekhnolohii v budivnytstvi*. №1. Pp. 52-57.
15. Coyne, Christopher J. (2005). The Institutional Prerequisites for Post-Conflict Reconstruction. *The Review of Austrian Economics* 18. № 3-4: 325 p. Available at: <http://surl.li/ntpjtj> (date of application 29.11.2023).
16. Shpakova, H., Tytok, V., Biloshchytskyi, A., Ivanova, T., Shevchuk, O. Innovative communication technologies as a factor in the development of the post-war economy of Ukraine. *IEEE SIST 2023 IEEE International Conference on Smart Information Systems and Technologies*. Astana, Kazakhstan 4-6 May 2023. Available at: <http://surl.li/ntpztz>.
17. Shpakova, H., Honcharenko, T., Savenko, V., Zinchenko, M. Smart Information System for Creating Digital Twins of Construction Project. *IEEE 2022 International Conference on Smart Information Systems and Technologies (SIST)*, 28-30.04.2022.

H. Shpakova, A. Shpakov

Post-war reconstruction strategies of Ukraine: institutional and economic dimensions

The article examines a wide range of strategies and approaches to rebuilding Ukraine after the war. Historical examples of post-war recovery programs of countries in the 20th century are highlighted. Special attention is paid to the recovery of European countries in the context of using their experience, in particular the possibility of applying the "Marshall Plan" for modern Ukraine. The main advantages and disadvantages of recovery plans, conditions of their application, effectiveness in the economic and time dimension are considered. The article analyzes in detail the recovery plan of Ukraine, proposed by the Committee on Economic Development of the Verkhovna Rada. Taking into account the changes that took place at the front, in the structure of political elites and economic processes in the world and in Ukraine during the year after the publication of the plan, negative trends are singled out that distort the

current and final results. The challenges facing Ukraine are examined in detail, including the extent of damage, geopolitical location, and the need for innovative technological development. The authors propose a comprehensive approach to recovery that includes reforming domestic policies, institutional structures, and attracting international support. Attention is also focused on Ukraine's integration into European economic structures, considering it as a key element for stable recovery. There are also warnings about the difficulties that Ukraine may face in the process of implementing the recovery plan, including economic and political obstacles. At the initial stage, the sequence and priority of the main measures should be established: demining huge areas of land, clearing debris, building shelters, dormitories and schools, medical facilities for providing basic medical care. These are the conditions for a quick start of reconstruction. The priority areas of development are singled out - "specialization of the country": the agricultural sector and the military-industrial complex. The article is a contribution to the discussion about the restoration of the country, because it focuses on modern challenges and potential ways of development, adaptability of the system to external and internal factors of influence, key moments of various cases of the plan for the revival of Ukraine in the post-war period.

Keywords: *postwar recovery, economic development, technology transfer, security, economic security, Marshall Plan, Morgenthau Plan, European Recovery Program (ERP), investment, long-term sustainability, competitiveness, strategy, sustainable development, financing.*

Посилання на статтю

APA: Shpakova, H., & Shpakov, A. (2023). Post-war reconstruction strategies of Ukraine: institutional and economic dimensions. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*, 51(1), 152-161.

ДСТУ: Шпакова Г.В., Шпаков А.В. Стратегії повоєнного відновлення України: інституційні та економічні виміри. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2023, № 51(1). С. 152-161.